

БУДИНСЬКИЙ

Ростислав Зеновійович
rostyslav.z.budynskiy@gmail.com

УДК 338.4:[658:005.8]

КЛАСИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВ

CLASSIFICATION OF ENTERPRISES' BUSINESS PROJECTS

аспірант, Національний
університет "Львівська
політехніка", Навчально-науковий
інститут економіки і
менеджменту

У статті акцентовано увагу на існуванні нерозв'язаної проблеми типології бізнес-проектів підприємств, що ускладнює можливість удосконалення методичного інструментарію їхнього економічного оцінювання та управління ними. Віднесення кожного бізнес-проекту до певних видів забезпечує можливість вироблення єдиних підходів до управління ними. За результатами виконаних досліджень бізнес-проекти підприємств запропоновано класифікувати за спрямуванням, змістом, масштабами для підприємства, рівнем складності, рівнем ризику, джерелом фінансування, об'єктною спрямованістю, терміном реалізації, рівнем завершеності, суб'єктним складом виконавців, рівнем індивідуалізації, джерелом виникнення необхідності у побудові та реалізації, рівнем формалізування, способом фінансування, ключовою критеріальною ознакою та характером цілей.

* * *

В статье акцентировано внимание на существовании нерешенной проблемы типологии бизнес-проектов предприятий, что затрудняет возможность совершенствования методического инструментария их экономической оценки и управления ими. Отнесение каждого бизнес-проекта к определенным видам обеспечивает возможность выработки единых подходов к управлению ими. По результатам выполненных исследований бизнес-проекты предприятий предложено классифицировать по направлению, содержанию, масштабам для предприятия, уровню сложности, степени риска, источником финансирования, объектной направленностью, сроком реализации, уровню завершенности, субъектным составом исполнителей, уровню индивидуализации, источником возникновения необходимости в построении и реализации, уровню формализации, способом финансирования, ключевому критериальному признаку и характером целей.

* * *

An important prerequisite for the effectiveness of enterprises' business projects is their efficient management using modern approaches and tools. In general, such projects should be considered as an important factor in achieving strategic and tactical objectives of the business entity in the conditions of tough competition, limited resources, and a dynamic operating environment.

The article focuses on an unsolved problem of the enterprises' business projects typology, which complicates the possibility of methodical tools improving for economic evaluation and management. The assignment of each business project to certain types ensures the possibility of developing common approaches to managing them.

It has been established that the classification of business projects by a number of significant and independent features is an important part of the managing process. It provides the opportunity to standardize the relevant subject area of research, as well as the unification of procedures and tools in this area.

According to the results of the research, enterprises' business projects are proposed to be classified according to the direction (internal, external), content (informational, technical, financial, marketing, administrative, etc.), scale for the enterprise (large, medium, small), complexity level (simple, complex), risk level (high risk, medium risk, low risk), source of financing (financed by own funds, financed by borrowed funds, financed at the expense of state or local budgets, financed at the expense of sponsors, mixed funding), object orientation (elemental, partial, complex), implementation term (long-term, medium-term, short-term), level of completeness (complete, incomplete), subjective composition of performers (realized by the enterprise or with the aid of external entities), level individualization (conditional-standard, conditional-non-standard), the source of the need for the construction and implementation (business projects, the necessity of which is predetermined by the enterprise or the business environment), the level of formalization (formalized on high, medium or low levels), the method of financing (funded by current or capital expenditure), the key criterion (with one key criterion or few criteria) and the nature of purposes (prospective, current).

It is established that this list of classification features of business projects is not exhaustive, therefore, this classification is not completed. Other classification features are less significant, hence they are excluded from the above. It is emphasized that taking into account the given classification of business projects is an essential factor in ensuring an adequate level of work efficiency in this direction.

Ключові слова: бізнес, бізнес-проект, підприємство, проект, управління

Ключевые слова: бизнес, бизнес-проект, предприятие, проект, управление

Keywords: business, business project, enterprise, project, management

ВСТУП

У ринкових умовах господарювання ефективність виробничо-господарської діяльності підприємств багато в чому визначається їхнім вмінням швидко адаптуватися до змін середовища функціонування. В конкурентному середовищі низький рівень таких адаптаційних можливостей може спричинити втрату ринкових позицій та погіршення фінансових результатів. Це обумовлює важливість і необхідність активізування проектної діяльності в організаціях, завдяки якій вони мають змогу управляти змінами та бути гнучкими у динамічному середовищі. Реалізація бізнес-проектів часто змінює спосіб функціонування суб'єкта господарювання, його організаційну структуру управління, асортимент та номенк-

цій та погіршення фінансових результатів. Це обумовлює важливість і необхідність активізування проектної діяльності в організаціях, завдяки якій вони мають змогу управляти змінами та бути гнучкими у динамічному середовищі. Реалізація бізнес-проектів часто змінює спосіб функціонування суб'єкта господарювання, його організаційну структуру управління, асортимент та номенк-

латуру продукції, ринкову спрямованість продажу, логістичні потоки, зовнішньо-економічний вектор діяльності, інформаційно-комунікаційні зв'язки тощо.

Результати огляду й узагальнення літературних джерел дають змогу зробити висновок про існування нерозв'язаної проблеми типології бізнес-проектів підприємств, що ускладнює можливість удосконалення методичного інструментарію їхнього економічного оцінювання та управління ними. Віднесення кожного бізнес-проекту до певних видів забезпечує можливість вироблення єдиних підходів до управління ними.

Слід вказати на те, що класифікація бізнес-проектів за низкою істотних і незалежних ознак є важливою складовою процесу управління ними. Вона забезпечує можливість стандартизації відповідної предметної сфери дослідження, а також багато в чому уніфікацію процедур та інструментарію у цій сфері.

Розглядаючи цей аспект, слід вказати на чимало кількості наукових праць, присвячених проблемам типології бізнес-проектів. Зокрема, у роботі О.Н. Чижової, О.Ю. Шумилової та С.Ф. Чижова [1, С. 29-35] розкрито методологічні підходи до такої класифікації. Автори, зокрема, зауважують, що «управління бізнес-проектами, використання відповідних підходів, методів, інструментів залежить від виду бізнес-проектів, тих ознак та особливостей, які характеризують визначений клас проектів». Проблему класифікації інноваційно-інвестиційних проектів розглянуто у роботі Л.А. Сьоміної [2, С. 328-330]. Я.В. Савченко у своїй праці [3, С. 32-37] наводить класифікацію проектів державно-приватного партнерства, виокремлюючи такі класифікаційні ознаки, як: рівень значимості, джерела фінансування, рівень завершеності, стадії реалізації, терміни реалізації, комплексність, галузева приналежність, тип, обсяг фінансування і механізм партнерства. У роботі А.Ю. Коньшунової [4, С. 171-178] ретельно розглянуто класифікацію бізнес-проектів в проектному управлінні. Н.Е. Сухов [5, С. 35-39] звертає увагу на особливості класифікації інноваційних проектів суб'єктів господарювання. Класифікація прикладних екологічних проектів у відповідності з логічним підходом до їхньої реалізації представлена у роботі Н. Сидорової [6, С. 10-13]. А.О. Кришталь [7, С. 142-147] у своїй праці наводить класифікацію навчальних проектів. Ці та інші результати наукових досліджень виступатимуть інформаційною базою розвитку класифікації бізнес-проектів суб'єктів господарювання.

МЕТОЮ СТАТТІ є розвиток класифікації бізнес-проектів підприємств за низкою істотних і незалежних ознак, а також надання змістової характеристики кожному з виокремлених видів цих проектів. Відтак, об'єкт дослідження – бізнес-проекти суб'єктів господарювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вирішення окреслених завдань у роботі були застосовані різні методи дослідження, а саме: методи групування і систематизування – для розвитку типології бізнес-проектів підприємств; системний – для характеристики видів бізнес-проектів; графічний – для наочного подання класифікації бізнес-проектів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Огляд й узагальнення літературних джерел, а також результати виконаних досліджень дають змогу зробити

висновок про доцільність виокремлення низки істотних та незалежних ознак типології бізнес-проектів суб'єктів господарювання, що охарактеризовані нижче. Так, за спрямуванням пропонується розрізняти внутрішні та зовнішні бізнес-проекти. Перші спрямовані більшою мірою на внутрішнє середовище компанії і лише опосередковано впливають на зовнішні змінні. Прикладом таких внутрішніх бізнес-проектів може бути, зокрема, зміна інформаційної системи, застосування HR-технологій в управлінні, впровадження бюджетування тощо. Своєю чергою, зовнішні бізнес-проекти (наприклад, вихід на новий ринок, використання конкурентної розвідки тощо) орієнтовані насамперед на зовнішнє середовище і реалізуються саме з цією метою, відтак, їхній вплив на внутрішні змінні суб'єкта господарювання є опосередкованим.

За масштабами для підприємства пропонується виокремлювати великі, середні та малі бізнес-проекти. Очевидно, що критерій віднесення кожного з таких проектів до відповідного виду за цією класифікаційною ознакою повинен установлюватися в межах конкретного суб'єкта господарювання. Це означає, що не завжди великий бізнес-проект однієї компанії буде таким за масштабами для іншої. Аналогічні висновки можна зробити і відносно класифікаційної ознаки, за якою пропонується розрізняти прості та складні бізнес-проекти. Як, зокрема, зауважує А.Ю. Коньшунова [4, С. 172], під «масштабом бізнес-проекту розуміють, як правило, обсяги фінансування проекту, розміри проекту, кількість учасників і рівень впливу на зовнішнє оточення». Варто погодитись і з думкою автора про те, що установлення рівня масштабу конкретного бізнес-проекту є багато в чому «суб'єктивною процедурою, що виражає вплив учасників на проект; цей погляд багато в чому визначається і рівнем участі конкретної особи, і престижністю проекту, і ресурсним потенціалом його учасників» [4, С. 172].

Розглядаючи за рівнем складності прості чи складні бізнес-проекти, слід врахувати, що на практиці доволі часто складним таким проектам передують тривала передпроектна фаза, де ретельно діагностуються їхні сильні та слабкі боки, ідентифікуються ризики, розраховують витрати, обговорюються цілі і завдання тощо.

За змістом у літературі пропонується розрізняти технічні, інформаційні, фінансові, маркетингові, адміністративні та інші бізнес-проекти. Їхній спектр, як свідчать результати виконаних досліджень, є доволі широким, адже бізнес-проекти можуть спричинити зміни способу функціонування компанії, її внутрішньої структури, маркетингових та логістичних потоків, зовнішньо-економічної діяльності, персоналу, інвестиційно-інноваційного напрямку, фінансів, виробництва, предмету діяльності суб'єкта господарювання, інформаційно-комунікаційних потоків тощо. Очевидно, що в межах цієї класифікаційної ознаки слід все ж враховувати пріоритетну складову проекту, адже на практиці чимало бізнес-проектів характеризуються і технічною, й організаційною, і фінансовою, і маркетинговою, та іншими складовими.

У літературі здійснюється класифікація бізнес-проектів підприємств і за ознакою джерела фінансування, згідно якої проекти можуть фінансуватися за рахунок власних коштів, позикових, за рахунок коштів державного чи місцевого бюджетів, а також за рахунок спонсорів чи

меценатів. В аналізованому контексті можливим є використання й змішаного фінансування. Врахування цієї класифікаційної ознаки є важливим з огляду на можливість розгляду у кожному конкретному випадку множини можливих шляхів залучення необхідних фінансових ресурсів.

За рівнем ризиковості бізнес-проекти можна класифікувати на високоризикові, середньоризикові та низькоризикові. Як відомо з теорії і практики, ухвалення будь-яких видів управлінських рішень може здійснюватися в умовах визначеності, ризику чи невизначеності. Результати виконаних досліджень дають змогу зробити висновок про те, що при формуванні чи реалізації абсолютної більшості бізнес-проектів все ж має місце певний рівень ризику. Це спричинено тим, що такі проекти практично завжди пов'язані вибором альтернативи із певним рівнем ризику, причому, на практиці майже завжди складно його нівелювати.

Довгострокові, середньострокові та короткострокові бізнес-проекти пропонується виокремлювати за терміном їхньої реалізації. Наприклад, варіантом бізнес-проекту може бути будівництво нового заводу підприємства, що, вочевидь, матиме довгостроковий характер. Довгостроковими найчастіше будуть і бізнес-проекти з розвитку виробничо-збутової інфраструктури суб'єкта господарювання. Прикладом короткострокового бізнес-проекту може бути, наприклад, інформатизація робочих місць у відділі збуту. В аналізованому контексті варто згадати результати досліджень А.Ю. Коньшунової [4, С. 172], яка акцентує увагу на тому, що у літературі науковці не мають єдиного бачення стосовно термінів віднесення бізнес-проектів до того чи іншого виду за цієї класифікаційною ознакою.

За рівнем завершеності бізнес-проекти пропонується класифікувати на дві групи: завершені та незавершені. До перших слід відносити ті, що дійшли до стадії свого завершення і їх можна трактувати реалізованими. Своєю чергою, незавершені бізнес-проекти – це ті, які «перебувають на стадії ініціювання, розробки чи реалізації, а також призупинені чи зупинені остаточно, не дійшовши до стадії завершення» [3, С. 34].

Умовно-стандартні та умовно-нестандартні бізнес-проекти пропонується виокремлювати за рівнем індивідуалізації. Перші з-поміж них, попри унікальність, характеризуються все ж певним рівнем повторюваності, з огляду на що вживається поняття умовності. Завдяки такій умовно-стандартності суб'єкти господарювання мають можливість застосовувати відомі технології, інструменти, підходи, документацію, алгоритми тощо. Своєю чергою, умовно-нестандартні бізнес-проекти для компанії є абсолютно новим явищем, що зумовлює необхідність ретельного підходу до виконання кожного виду робіт за проектом (наприклад, для торгової компанії умовно-нестандартним бізнес-проектом може бути запуск власної виробничої лінії, чого досі організація не робила).

За суб'єктом складом виконавців у літературі пропонується виокремлювати бізнес-проекти, що реалізуються власними силами підприємства, чи такі, які передбачають залучення зовнішніх суб'єктів. У першому випадку і замовники, і виконавці такого бізнес-проекту належать до однієї організації (наприклад, генеральний директор та ІТ-департамент). Такі проекти можуть мати широку

сферу застосування і бути спрямованими, зокрема, на підвищення якості продукції, зміну організаційної структури управління, вдосконалення системи мотивування тощо. У випадку залучення зовнішніх стейкхолдерів на будь-якому етапі формування чи реалізації бізнес-проекту, його слід вважати таким, що передбачає залучення зовнішніх суб'єктів. Таким суб'єктами, як приклад, можуть бути консалтингові компанії, проектні організації, будівельні компанії, ІТ-фірми тощо.

Бізнес-проекти підприємств слід розрізняти і за джерелом виникнення необхідності у їхній побудові та реалізації. Іншими словами – мова йде про ключовий рушійний чинник існування проекту і ним може бути, зокрема, як саме підприємство (в особі уповноважених представників) чи бізнес-середовище. У цьому контексті варто говорити знову ж таки про домінуючого суб'єкта.

За об'єктною спрямованістю бізнес-проекти підприємств пропонується класифікувати на елементні, часткові та комплексні. Ідея введення цієї класифікаційної ознаки не є новою. Так, наприклад, у роботі А. Коньшунової [4, С. 175] автором виокремлено локальні та корпоративні проекти за рівнем організування. Водночас, зазначена класифікаційна ознака є доволі суперечливою, а виокремлені в її межах підвиди бізнес-проектів – неповними. Відтак, більш доцільно говорити все ж про об'єктну спрямованість бізнес-проектів. Так, елементні такі проекти стосуються окремих вузькоспеціалізованих напрямів діяльності суб'єкта господарювання, у той час, як часткові бізнес-проекти спрямовані на види діяльності чи підрозділи компанії. Своєю чергою, комплексні бізнес-процеси реалізуються на рівні підприємства загалом.

Результати виконаних досліджень дають змогу зробити висновок про доцільність введення класифікаційної ознаки способу фінансування, за якою усі пропонується розрізняти бізнес-проекти, що фінансуються за рахунок поточних чи капітальних вкладень. Зокрема, реалізація таких проектів може бути пов'язана з придбанням основних фондів, істотним вдосконаленням існуючих, будівництвом об'єктів нерухомості, придбанням дороговартісних нематеріальних активів тощо. Такі дії, відповідно, зумовлюють необхідність залучення капітальних вкладень. В іншому випадку реалізація бізнес-проекту може здійснюватися і шляхом застосування поточних витрат.

За рівнем формалізування бізнес-проекти підприємств пропонується класифікувати на такі, для яких характерний високий, середній чи низький такий рівень. В аналізованому контексті мова йде про спосіб управління усіма видами робіт в межах проекту. Якщо такі роботи чітко регламентовані, структуровані, логічно пов'язані, здійснюються контрольовано, передбачувані тощо, тоді бізнес-проект слід трактувати формалізованим на високому рівні, і навпаки.

Бізнес-проекти підприємств доцільно розрізняти і за ключовою критеріальною ознакою, виокремлюючи при цьому монокритеріальні та полікритеріальні такі проекти. Як під час реалізації бізнес-проекту враховується єдиний ключовий критерій його ефективності, тоді такий проект є монокритеріальним, в іншому ж випадку (коли береться до уваги сукупність різних оптимізаційних критеріїв) – полікритеріальним. Очевидно,

що абсолютна більшість більш-менш-проектів підприємств є полікритеріальними.

Як свідчить вивчення теорії і практики, бізнес-процеси підприємств доцільно класифікувати і за характером цілей, виокремлюючи при цьому перспективні та поточні бізнес-проекти. Перші з них спрямовані більшою мірою на перспективу, на розвиток, на досягнення середньо- та довгострокових цілей. Доволі часто перспективні бізнес-проекти є результатом виявлення майбутніх конкурентних переваг суб'єкта господарювання чи використання можливостей ринкового середовища. Своєю чергою, поточні бізнес-проекти акцентують пріоритетну увагу на поточному періоді, на короткострокових цілях, на сильних чи слабких боках

компанії.

У літературі виокремлено й інші потенційні ознаки класифікації бізнес-проектів (наприклад, відношення до стратегії, цілі проекту, місце в структурі бізнес-процесів, ефективність, інноваційний потенціал, затратність, рівень інвестиційної привабливості тощо), водночас, з практичних міркувань і через їхню невелику значимість ці додаткові класифікаційні ознаки не слід вважати істотними і включати у загальну класифікацію бізнес-проектів.

Узагальнена інформація про класифікацію бізнес-проектів підприємств за низкою істотних та незалежних ознак представлена на рис. 1.

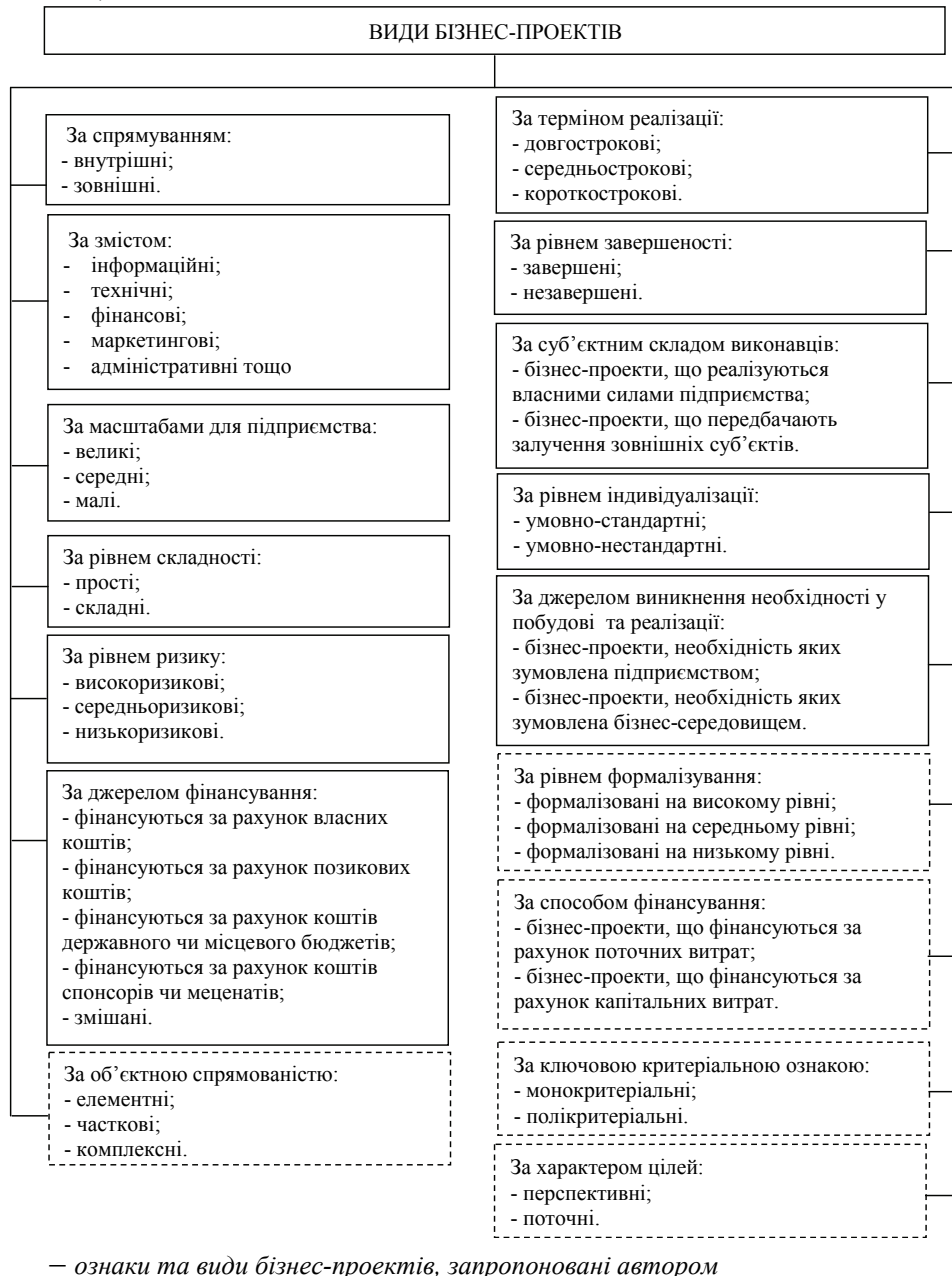

Рис. 1. Класифікація видів бізнес-проектів підприємств [сформовано автором]

ВИСНОВКИ

Таким чином, за результатами виконаних досліджень бізнес-проекти підприємств запропоновано класифікувати за спрямуванням (внутрішні, зовнішні), змістом (інформаційні, технічні, фінансові, маркетингові, адмі-

ністративні тощо), масштабами для підприємства (великі, середні, малі), рівнем складності (прості, складні), рівнем ризику (високоризикові, середньоризикові, низькоризикові), джерелом фінансування (фінансуються за рахунок власних коштів; фінансуються за рахунок

позикових коштів; фінансуються за рахунок коштів державного чи місцевого бюджетів; фінансуються за рахунок коштів спонсорів чи меценатів; змішане фінансування), об'єктною спрямованістю (елементні, часткові, комплексні), терміном реалізації (довгострокові, середньострокові, короткострокові), рівнем завершеності (завершені, незавершені), суб'єктивним складом виконавців (реалізуються власними силами підприємства чи передбачають залучення зовнішніх суб'єктів), рівнем індивідуалізації (умовно-стандартні, умовно-нестандартні), джерелом виникнення необхідності у побудові та реалізації (бізнес-проекти, необхідність яких зумовлена підприємством чи бізнес-середовищем), рівнем формалізування (формалізовані на високому, середньому чи низькому рівнях), способом фінансування (фінансуються за рахунок поточних чи капітальних витрат), ключовою критеріальною ознакою (монокритеріальні, полікритеріальні) та характером цілей (перспективні, поточні). Розвинута класифікація забезпечує можливість обґрунтовано обирати види бізнес-проектів під час вдосконалення виробничо-господарської діяльності підприємств, а також забезпечує можливість комплексного розуміння таких проектів.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку повинні полягати у пошуку проблемних сфер, ідентифікуванні можливостей й окресленні ключових напрямків розвитку видів бізнес-проектів підприємств.

Список використаних джерел

1. Чижова Е.Н., Шумилова Е.Ю., Чижов С.Ф. Методологические подходы к классификации проектов. Вестник Белгородского университета потребительской кооперации. 2006. № 4. С. 29-35.
2. Семин Л.А. К вопросу классификации инновационно-инвестиционных проектов. Известия Алтайского государственного университета. 2011. № 2-2. С. 328-330.
3. Савченко Я.В. Классификация объектов и проектов государственно-частного партнерства. Известия УрГЕУ.

2013. № 5. С.32-37.

4. Коньшунова А.Ю. К вопросу о классификации проектов в проектном управлении. Экономика и современный менеджмент: теория и практика. 2013. № 32. С. 171-178.

5. Сухов Н.Э. Классификация инновационных проектов. Инновационное развитие экономики. 2012. № 2. С. 35-39.

6. Сидорова Н. Классификация прикладных экологических проектов в соответствии с логическим подходом к их реализации. Ресурсы. Информация. Снабжение. Конкуренция. 2011. № 4. С. 10-13.

7. Кришталь А.О. Сутність і класифікація навчальних проектів у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців з пожежної безпеки. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2013. № 2. С. 142-147.

References

1. Chizhova E.N., Shumilova E.Yu., Chizhov S.F. Methodological approaches to project classification. Bulletin of the Belgorod University of Consumer Cooperatives. 2006. № 4. pp. 29-35. (in Russian).
2. Seminar L.A. To the question of innovation-investment projects classification. Izvestiya Altay State University. 2011. № 2-2. pp. 328-330. (in Russian).
3. Savchenko Ya.V. Classification of objects and projects of public-private partnership. UkrEU news. 2013. № 5. pp. 32-37. (in Russian).
4. Konshunova A.Yu. To the question classification of projects in the project management. Economics and Modern Management: Theory and Practice. 2013. № 32. pp. 171-178. (in Russian).
5. Sukhov N.E. Classification of innovative projects. Innovative development of the economy. 2012. № 2. pp. 35-39. (in Russian).
6. Sidorova N. Classification of applied environmental projects in accordance with the logical approach to their implementation. Resources. Information. Supply Competition. 2011. №4. 10-13. (in Russian).
7. Cryshstal A.O. The essence and classification of educational projects in the context of training future specialists in fire safety. Scientific notes of NDU after M. Hohol. 2013. № 2. pp. 142-147. (in Ukrainian).